

UČENJE ČLOVEKOVIH PRAVIC IN AKTIVNEGA DRŽAVLJANSTVA KOT ORODJE ZA PREPREČEVANJE K RANLJIVIM SKUPINAM USMERJENEGA NASILJA

Elena Begant, programska direktorica

Center za državljansko vzgojo

info@eip-cdv.si

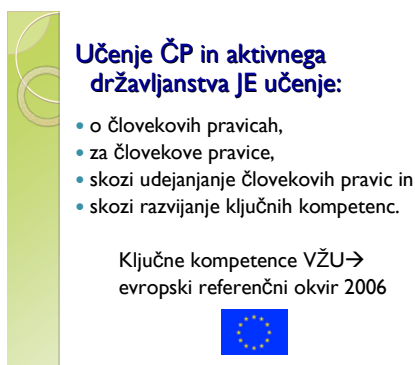
www.eip-cdv.si

Učenje človekovih pravic in ključne kompetence

Predsodki in diskriminacija določenih ranljivih skupin so zmeraj pokazatelj nesposobnosti oz. nepripravljenosti neke družbe na integracijo razlikujočih se posameznikov in manjšin. Ta negativen odnos do njih, še posebej do depriviligiranih družbenih skupin, predstavlja temeljno prepreko na poti k integraciji in socialni koheziji sodobne evropske demokratične družbe. EU se je z *Amsterdamsko pogodbo*¹ leta 1997 zavezala k skupnim naporom za zmanjšanje predsodkov in diskriminacije ranljivih družbenih skupin.

Od takrat se v EU iščejo načini, kako bi lahko učenje človekovih pravic in vzgoja za demokratično, aktivno državljanstvo v okviru vseživljenjskega učenja pripomogla pri nastajanju vključujoče, spoštovanju človekovih pravic naklonjene demokratične družbe.

¹ Amsterdamska pogodba

http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/amsterdam_treaty/index_sl.htm
(03.06.2013)

Ko govorimo o učenju aktivnega državljanstva in človekovih pravic zmeraj izhajamo iz načela, da je učenje človekovih pravic ter s tem spodbujanje aktivnega državljanstva v prvi vrsti učenje o človekovih pravicah, *skozi udejanjanje* človekovih pravic in za človekove pravice, kakor je tudi zapisano v 2. členu *Deklaracije OZN o izobraževanju za človekove pravice*², ki jo je soglasno sprejela Generalna skupščina ZN 19. decembra 2011.

Omenjena Deklaracija OZN ne govori le o tem, zakaj naj bi se nekdo učil o državljanstvu in človekovih pravicah, ampak tudi jasno pove, *kako* naj se o tem pouči - namreč skozi udejanjanje samih pravic, torej skozi uporabo takšnih učenih metod, ki spoštujejo pravice obojih: učiteljev in učečih. V dokumentu pa je tudi jasno opredeljen tudi *namen* tovrstnega izobraževanja: učenje in usposabljanje za udejanjanje človekovih pravic, kar naj vključuje tudi spodbujanje učečih, da v svojem osebni in družbenem življenju uživajo in udejanjajo svoje pravice ter spoštujejo in branijo pravice drugih.

Socialne in državljanske kompetence

... so po mnenju Evropskega parlamenta in Evropskega sveta:

“pomembne za vsakega posameznika, da se lahko uspešno vključi v sodobno družbo. Tisti, ki teh ključnih kompetenc nima, tvega socialno izključenost.”

Tukaj ne moremo mimo *Evropskega referenčnega okvirja ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje*³, ki sta ga leta 2006 sprejela Svet Evrope in Evropski parlament. V tem referenčnem okvirju je zapisano, da je razvijanje ključnih kompetenc tisti dejavnik, ki posamezniku pomaga tako pri uspešnem vključevanju v družbo, pri motivaciji in uspešnem delu, kakor tudi pri osebni izpolnitvi in rasti.

Kaj sestavlja osnove učenja / spodbujanja aktivnega državljanstva?

- pozitiven odnos do “drugega” in “drugačnega”,
- kritično mišljenje,
- digitalna kompetenca,
- socialne in družbene veščine,
- pozitiven odnos do sodelovanja v lokalni, regionalni, nacionalni, evropski, globalni... skupnosti.

Prav razvijanje vseh ključnih kompetenc, s posebnim poudarkom na socialnih in državljskih, pa je tudi tisto, kar lahko v današnjem hitro spreminjajočem se svetu uspešno

² Deklaracija OZN o izobraževanju za človekove pravice: http://www.hrea.org/index.php?doc_id=1808 (03.06.2013)

³ Evropski referenčni okvir ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje <http://www.elearningeuropa.info/si/directory/Priporo%C4%8Dilo-evropskega-parlamenta-in-sveta-o-klju%C4%8Dnih-kompetencah-za-vse%C5%BElivljenjsko-u%C4%8Denje> (03.06.2013)

preprečuje občutke odtujenosti, odrinjenosti oz. izključenosti iz sodobne družbe ter lahko preprečuje tudi iz takšnih občutkov izhajajoče vsakovrstno nasilje posameznikov ali skupin, ki ga po pravilu usmerjajo proti ranljivejšim od sebe.

Kritično mišljenje

- kritičen odnos do družbe, potrošništva, sistema...

- pozitivna samopodoba posameznika

Potreba po negovanju demokratičnega državljanstva, po vseživljenjskem učenju in spodbujanju razvijanja posameznikovih ključnih kompetenc skozi aktiviranje državljanov na vseh ravneh, od lokalne do globalne, bo morala postati središčna točka naših izobraževalnih in drugih politik, če resnično želimo doseči napredek na družbenem področju, če je naša skupna vizija preiti na nacionalni ravni iz države državljanov - potrošnikov v družbeno odgovorno skupnost aktivnih, kritično mislečih državljanov, soustvarjalcev moderne družbe.

Primeri dobre prakse v tujini

Številne evropske države so zavezo k zmanjševanju predsodkov in diskriminaciji ranljivih družbenih skupin vzeli zelo resno in tako že vrsto let tečejo na nivoju Sveta Evrope, EU ter skladno s tem tudi na nacionalnih nivojih številni programi, ki spodbujajo učenje aktivnega državljanstva in človekovih pravic. Prav tako resno (če ne še resneje) so vseživljenjsko učenje aktivnega državljanstva vključile v svoje programe številne nevladne organizacije v Evropi, ki so danes tudi najmočnejši deležnik neformalnega izobraževalnega sektorja na tem področju.

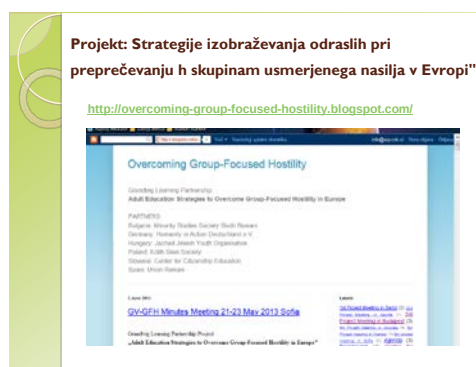
Iz bogatih izkušenj in sodelovanja slovenskega Centra za državljansko vzgojo⁴, nevladnega in neprofitnega izobraževalnega zavoda, bi izpostavila dva primera evropske dobre prakse.

⁴ Center za državljansko vzgojo: <http://eip-cdv.si> (03.06.2013)

Prvi je primer največje neodvisne evropske mreže nevladnih organizacij s področja učenja aktivnega državljanstva in človekovih pravic odraslih imenovane *DARE Network*⁵, ki bo letos junija v Londonu ob svoji desetletnici delovanja prejela nagrado EU v projektu *YOURopa - Active Citizens 2013*⁶ kot eden najboljših trajnostnih projektov s področja vseživljenjskega učenja aktivnega državljanstva.

Mreža DARE je leta 2003 nastala kot Grundtvig mrežni projekt in se danes popolnoma samostojno financira. Sekretariat mreže deluje na prostovoljski osnovi v petih državah EU: Italiji, Nemčiji, Nizozemski, Sloveniji in na Škotskem. Mreža je prisotna skozi 51 organizacij v 27 državah članicah EU ter zagotavlja platformo, preko katere teče bogato povezovanje med praktiki, ustvarjalci politik in raziskovalci s področja vseživljenjskega učenja. DARE Network redno objavlja svoja priporočila ter tvorno sodeluje z evropsko iniciativo NECE, EACEA, Fundametal Rights Agency ter številnimi drugimi telesi znotraj EU in Sveta Evrope. Na ta način verodostojne izkušnje praktikov in rezultati neodvisnih raziskav preko priporočil in publikacij mreže pridejo do ustvarjalcev mednarodnih ter nacionalnih politik in vplivajo tudi na finančne strategije znotraj evropskega področja učenja človekovih pravic in demokratičnega državljanstva. Slovenski Center za državljansko vzgojo je bil povabljen v članstvo takoj po samem nastanku mreže in vsa leta v njej aktivno deluje, se interesno ter projektno povezuje s članicami mreže in prenaša nove smernice v slovenski izobraževalni prostor.

Drug tak primer, ki bi ga rada izpostavila, je konkreten primer dobrih praks učenja človekovih pravic v EU, ki so usmerjene v preprečevanje k ranljivim skupinam usmerjenega nasilja. Gre za projekt »Adult Education Strategies to Overcome Group-Focused Hostility in Europe /

⁵ DARE - Democracy and Human Rights Education in Europe: <http://www.dare-network.eu/>

⁶ YOURopa - Active Citizens Project 2013 <http://www.youropa-project.eu/2013/04/> (03.06.2013)

Strategije izobraževanja odraslih pri preprečevanju h skupinam usmerjenega nasilja v Evropi"⁷, financiran skozi EU Grundtvig shemo učnih partnerstev.

V projektu, ki se letos zaključuje, je slovenski Center za državljansko vzgojo skupaj s projektnimi partnerji iz Bolgarije, Madžarske, Nemčije, Poljske in Španije iskal konkretne primere dobrih praks izobraževanja odraslih na tem specifičnem področju, ki obsega celotno paleto sorodnih -izmov, kot npr. rasizem, skrajni desničarski ekstremizem, sovraštvo do priseljencev in delovnih migrantov, antisemitizem, romafofobijo, islamofobijo, homofobijo, diskriminacijo ter socialno izključenost. Partnerji smo spoznavali delo z različnimi ciljnimi skupinami, ki se dnevno srečujejo z diskriminacijo in socialno izključenostjo, ter tako poskušali dodati svoj prispevek k razvoju skupnih evropskih strategij. Sam termin "group-focused hostility" oz. v prevodu »k skupinam usmerjeno nasilje« je nastal kot konsenz sodelujočih organizacij na osnovi podatkov evropske študije Group Focused Enmity⁸ iz leta 2009 in omogoča lažjo prepoznavnost koncepta ter komunikacijo z neakadskimi ciljnimi skupinami.

Prioriteta projekta je identifikacija strategij za opolnomočenje odraslih pripadnikov ranljivih skupin družbe, ki imajo omejene možnosti vključevanja v organizirano izobraževanje odraslih. Pri svojem delu so se partnerske organizacije posvetile tudi spoznavanju političnega, ekonomskega in družbenega konteksta k skupinam usmerjenega nasilja v partnerskih državah ter iskanju skupnih ključnih elementov za prepoznavanje "šibkih" skupin v EU. Prepoznani elementi uspešnih izobraževalnih praks na tem področju so sedaj v fazi identifikacije in bodo predstavljali potencial za nadaljnji evropski transfer znanja in izkušenj. Prav tako upamo, da bo na podlagi pridobljenega znanja možno oblikovati skupen evropski pogled na temo k skupinam usmerjenega nasilja.

Kako daleč smo v Sloveniji na tem področju?

Slovenijo danes v tujini ob ekonomskih težavah in civilnih vstajah spoznavajo tudi po vedno številnejših primerih diskriminacije ranljivih skupin - izbrisani, Romi, LGBT skupnost, invalidi,

⁷ Projekt Adult Education Strategies to Overcome Group-Focused Hostility in Europe / Strategije izobraževanja odraslih pri preprečevanju h skupinam usmerjenega nasilja v Evropi": <http://overcoming-group-focused-hostility.blogspot.com/> (03.06.2013)

⁸ European Conditions. Finding of a Study of Group Focused Enmity in Europe 2009 http://www.uni-bielefeld.de/ikg/zick/Press%20release%2013Nov_english.pdf (03.06.2013)

ostareli ljudje, socialno izključeni, nezaposleni... Imamo pa tudi že primere dobre prakse, ko je učenje človekovih pravic in aktivnega državljanstva uporabljeno kot orodje za preprečevanje diskriminacije in z njo povezanega nasilja. Zanje je značilno, da so nastali skozi povezovanje različnih nevladnih organizacij, izmenjavo znanj in izkušenj le-teh ter ob znatni podpori evropskih finančnih mehanizmov.

Center za državljansko vzgojo je aktivno posegel na področje vseživljenjskega učenja aktivnega državljanstva že leta 2005 s prevodom priročnika Sveta Evrope KOMPAS⁹ in istoimenskim nacionalnim programom¹⁰, v okviru katerega je ob številnih promocijskih delavnicah človekovih pravic (takrat še pod imenom EIP Slovenija - Šola za mir¹¹) formalnemu in neformalnemu izobraževalnemu sektorju odraslih ponudil strokovno spopolnjevanje s tega zahtevnega področja. Rezultat tega dela je 30 še danes aktivnih nacionalnih trenerjev učenja človekovih pravic z licenco Sveta Evrope ter preko 500 izvedenih delavnic za različne ciljne skupine mladih in odraslih. Kakovost projekta so prepoznali tudi v Svetu Evrope, OVSE in UNESCO, saj so ga uvrstili v *Zbornik najboljših praks učenja človekovih pravic v Evropi, Aziji in Severni Ameriki*¹².

Kaj torej označuje uspešne prakse na tem področju izobraževanja?

Osnove učenja človekovih pravic in aktivnega državljanstva temeljijo na:

- metodah sodelovalnega in aktivnega učenja,
- doživljajskem učenju,
- problemskem učenju,
- aktiviranju posameznika,
- h kompetencam usmerjenem učenju.

⁹ COMPASS <http://www.eycb.coe.int/compass/> (03.06.2013)

¹⁰ Nacionalni projekt učenja človekovih pravic KOMPAS <http://www.eip-cdv.si/kompas.html> (03.06.2013)

¹¹ EIP Slovenija - šola za mir: <http://www.eip-ass.si/> (03.06.2013)

¹² "Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice" (HR/PUB/09/3) published jointly with OSCE/ODIHR, the Council of Europe and UNESCO: <http://www.ohchr.org/en/publicationsresources/pages/trainingeducation.aspx> (03.06.2013)

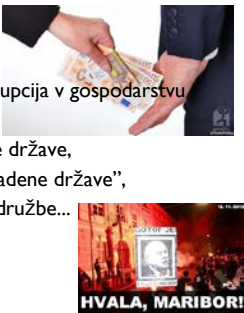
Danes v CDV opažamo, da številne slovenske nevladne organizacije vključujejo elemente učenja človekovih pravic v svoje izobraževalno delo, bodisi v vsebinski ali metodični obliki, in tako povezujejo spodbujanje aktivnega državljanstva s številnimi aktualnimi temami in vzgojami (npr. mirovno, trajnostno, globalno, ekološko vzgojo, medgeneracijsko učenje, digitalno opismenjevanje, prostovoljstvo ipd.). Tovrstno vnašanje metod in vsebin učenja človekovih pravic v omenjena področja je nedvomno pokazatelj vedno večjega zavedanja kompleksnosti in soodvisnosti različnih družbenih področij ter teženj vseživljenjskih izobraževalcev, da bi svoje učeče uspešneje opremljali s ključnimi kompetencami, potrebnimi za preživetje in uspešno delovanje v sodobnih družbah.

Prav tako lahko pozdravimo dejstvo, da spodbujanje učenja človekovih pravic postaja pogost element javnih razpisov za financiranje raznih izobraževalnih projektov in se vse bolj redno pojavlja enakopravno s trajnostnim razvojem, družbeno odgovornostjo ter aktivnim oz. demokratičnim državljanstvom.

Kaj nam prinaša prihodnost?

Glede na najnovejše predloge priporočil Evropske Komisije in Evropskega Parlamenta bo potrebno učenje aktivnega državljanstva še tesneje povezati z razvijanjem ključnih kompetenc s ciljem večje zaposljivosti evropskih državljanov. Prav tako bo potrebno še veliko narediti na področju preprečevanja k ranljivim skupinam usmerjenega nasilja, saj to v večini držav članic EU premosorazmerno narašča s trajanjem trenutne ekonomske krize, kot ugotavlja FRA¹³ v svojih rednih poročilih o stanju temeljnih človekovih pravic v EU. Tukaj Slovenija ni izjema; nasilje napram predstavnikom Romske manjšine, LGBT ali drugih marginaliziranih ranljivih skupin postajajo vse pogostejši.

Državlanske vstaje, katerim smo v Sloveniji priča od decembra 2012, so prav tako pomemben dejavnik in izziv za področje vseživljenjskega učenja. Vprašanje kako pomagati učečim, da se organizirajo in postavijo v bran za socialno in demokratično državo ob poudarjanju potrebe spoštovanja pravnega reda, bo slej ko prej pristalo tudi na dnevnem redu organizacij, ki se ukvarjajo s vseživljenjskim učenjem. Osebnostno menim, da bi bilo dobro, če bi letošnje simbolično Evropsko leto državljanov¹⁴ snovalci naših izobraževalnih politik čim

¹³ FRA - Human Rights Education: <http://fra.europa.eu/en/tags/human-rights-education> (03.06.2013)

¹⁴ Evropsko leto državljanov 2013: <http://www.evropa.gov.si/si/evropsko-leto-drzavljanov-2013/> (03.06.2013)

bolje uporabiti za temeljit razmislek, kako v prihajajočih letih učinkoviteje spodbuditi prenos in priredbo evropskih dobrih praks na naša tla.

Ali že obstaja skupna Evropska perspektiva glede tega izobraževalnega področja?

Naj se ob zaključku tega prispevka še enkrat povrnem na Deklaracijo OZN o izobraževanju za človekove pravice. Cilj sprejetja tovrstnega dokumenta v OZN je seveda bil, da bo skupaj z Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin¹⁵ (1994) ter z Listino Sveta Evrope o izobraževanju za demokratično državljanstvo in človekove pravice¹⁶ (2010) tvorila trdno osnovo za vseživljenjsko učenje aktivnega državljanstva, ki naj izobraževalcem in ustvarjalcem izobraževalnih politik nudi možnost prevrednotenja nacionalnih izobraževalnih politik v luči mednarodnih standardov.

In če je torej zapisano v Deklaraciji OZN, da je učenje človekovih pravic ključnega pomena za promocijo univerzalnega spoštovanja ter upoštevanja vseh človekovih pravic ter temeljnih svoboščin za vse prebivalce sveta, potem lahko iz tega brez dvoma tudi v EU zaključimo, da je kot tako edinstveno izobraževalno orodje za spodbujanje aktivnega državljanstva in za preprečevanje vseh vrst diskriminacij ter nasilja. Učenje človekovih pravic in aktivnega državljanstva je torej nujno potrebno za odgovorno globalno državljanstvo in obenem temeljna pravica, ki pripada vsakemu človeškemu bitju.

VIRI IN POVEZAVE:

- Center za državljansko vzgojo: <http://eip-cdv.si> (03.06.2013)
- Amsterdamska pogodba
http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/amsterdam_treaty/index_sl.htm (03.06.2013)
- OHCHR: <http://www.ohchr.org/EN/Pages/WelcomePage.aspx> (03.06.2013)

¹⁵ Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=108> (03.06.2013)

¹⁶ Listina Sveta Evrope o izobraževanju za demokratično državljanstvo in človekove pravice: http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Charter/Charter_EN.asp (03.06.2013)

- Deklaracija OZN o izobraževanju za človekove pravice:
http://www.hrea.org/index.php?doc_id=1808 (03.06.2013)
- Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin:
<http://www.varuh-rs.si/index.php?id=108> (03.06.2013)
- Listina Sveta Evrope o izobraževanju za demokratično državljanstvo in človekove pravice: http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Charter/Charter_EN.asp (03.06.2013)
- Program HRE/EDC Sveta Evrope:
- http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Charter/Charter_EN.asp (03.06.2013)
- Evropski referenčni okvir ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje
- <http://www.elearningeuropa.info/si/directory/Priporo%C4%8Dilo-evropskega-parlamenta-in-sveta-o-klju%C4%8Dnih-kompetencah-za-vse%C5%BEivljenjsko-u%C4%8Denje> (03.06.2013)
- DARE - Democracy and Human Rights Education in Europe: <http://www.dare-network.eu/>
- YOURopa - Active Citizens Project 2013 <http://www.youropa-project.eu/2013/04/> (03.06.2013)
- YOURopa - Active Citizens Project 2013 - nagrajeni projekt DARE Network <http://www.youropa-project.eu/2013/04/16/dare-network/> (03.06.2013)
- Projekt Adult Education Strategies to Overcome Group-Focused Hostility in Europe / Strategije izobraževanja odraslih pri preprečevanju h skupinam usmerjenega nasilja v Evropi": <http://overcoming-group-focused-hostility.blogspot.com/> (03.06.2013)
- COMPASS <http://www.eycb.coe.int/compass/> (03.06.2013)
- Nacionalni projekt učenja človekovih pravic KOMPAS <http://www.eip-cdv.si/kompas.html> (03.06.2013)
- EIP Slovenija - šola za mir: <http://www.eip-ass.si/> (03.06.2013)
- European Conditions. Finding of a Study of Group Focused Enmity in Europe 2009 http://www.uni-bielefeld.de/ikg/zick/Press%20release%2013Nov_english.pdf (03.06.2013)
- FRA - Human Rights Education: <http://fra.europa.eu/en/tags/human-rights-education> (03.06.2013)
- Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice" (HR/PUB/09/3) published jointly with OSCE/ODIHR, the Council of Europe and UNESCO:
<http://www.ohchr.org/en/publicationsresources/pages/trainingeducation.aspx> (03.06.2013)
- Evropsko leto državljanov 2013: <http://www.evropa.gov.si/si/evropsko-leto-drzavljanov-2013/> (03.06.2013)